

Opdracht van lokale teams ten aanzien van (on)veiligheid, versie 2.0

22 mei 2023

Aanleiding

Het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming (Toekomstscenario)¹ richt zich op kinderen, gezinnen en huishoudens waar sprake is van onveiligheid, waaronder ook ontwikkelingsbedreiging. De structurele oplossing voor onveiligheid en ontwikkelingsbedreiging vraagt immers om een integrale aanpak en moet dus ook oog hebben voor problematiek van volwassenen op diverse leefgebieden². Mensen die zich in een structureel onveilige situatie bevinden, voelen zich nu onvoldoende gesteund en gehoord. Daar moet het Toekomstscenario verandering in brengen, met een grote rol voor lokale teams. Het beoogt een nieuwe werkwijze voor kind- en gezinsbescherming, waarin gezinsgericht en in samenhang met alle betrokkenen wordt ingezet op eerdere en passende hulp aan alle leden in een gezin.

De Associatie Wijkteams heeft de afgelopen maanden intensief gereflecteerd op bestaande praktijkkennis en theoretische kennis om een passende inhoudelijke invulling te formuleren op de opdracht van lokale teams binnen dit Toekomstscenario. Onderstaande beschrijving die met hulp van Civil Care tot stand is gekomen, is daarvan het gecombineerde resultaat.

Om het Toekomstscenario te kunnen realiseren is het nodig dat lokale teams in alle gemeenten de opdracht krijgen om hulp te bieden aan huishoudens (met en zonder kinderen) in onveilige situaties. Dus meer dan alleen maar planvorming, indiceren en regievoeren. Een eenduidige opdracht vanuit alle gemeenten maakt het voor de inwoners en samenwerkende partijen overzichtelijker.

Professionals van lokale teams helpen het huishouden om hun oplossingen te creëren, die voor gezinsleden, en hun netwerk, eigenaarschap, zeggenschap en regie behoudt of vergroot.

Lokale teams kennen een grote diversiteit in vorm, opdracht en inrichting³. Dit document is bedoeld als vertrekpunt voor de verdere ontwikkeling van deze teams, vanuit hun huidige situatie en passend binnen de lokale context.

Onderstaande beschrijving heeft een bredere scope dan het Toekomstscenario. Waar het Toekomstscenario zich specifiek richt op bestaande, ernstige veiligheidsproblematiek, hebben lokale teams een bredere opdracht op het versterken van het dagelijks leven, het voorkomen van problematiek en op samenhangende hulp, gericht op ook onderliggende factoren.

De opdracht aan lokale teams hangt samen met de ambitie van het Toekomstscenario, met de opdracht aan de nieuw te vormen regionale veiligheidsteams (RVT) en de specialistische jeugdhulp, aan de zorg voor volwassenen (met name GGZ en verslavingszorg), met de taken van de politie en de rechterlijke macht en die van vele andere partners. Een veilige leefomgeving creëer je immers samen.

Dit is dan ook een groeidocument, dat steeds verrijkt en verdiept zal worden, in nauwe afstemming met de andere actoren met een opdracht in het bouwen aan veiligheid.

De opdracht aan lokale teams

Kortweg is de opdracht aan lokale teams om aansluiting en ondersteuning te realiseren met inwoners, teneinde het dagelijkse leven te versterken. Dat doen ze zo lang als nodig en waar nodig halen ze aanvullende expertise erbij. Deze opdracht hebben ze voor alle inwoners, dus ook voor inwoners in (ernstig) onveilige situaties. Die opdracht wordt beschreven in acht onderdelen, die in de praktijk natuurlijk als één geheel uitgevoerd worden⁴.

---

¹ <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/toekomstscenario-kind-en-gezinsbescherming>.

² [Eerste voortgangsrapportage Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming](#).

³ We gebruiken in de tekst de term lokale teams, en bedoelen daarmee de lokale infrastructuur. De precieze vorm & inrichting van die opdracht, komt voort uit en past bij de lokale situatie. Het gaat in deze tekst om de *inhoud* van die opdracht.

⁴ Deze opdrachtformulering bouwt voort op eerdere reflecties van leden van de Associatie. Zie: [wijkgericht samenwerken bij huiselijk geweld en kindermishandeling](#). Ze is ook een concretisering van [de vijf basisfuncties voor lokale teams](#), in het licht van de maatschappelijke opgave veiligheid.

Ze bestrijken de brede maatschappelijke opdracht van teams. Per onderdeel is hier kort toegelicht wat het in de context van hulp aan huishoudens in onveiligheid betekent.

1. Laagdrempelig toegankelijk zijn en laagdrempelig handelen

Alle inwoners weten met hun vragen of twijfels de weg naar het lokale team goed te vinden. Professionals zijn gemakkelijk bereikbaar en kennen de buurt en bijvoorbeeld ook de school en de huisarts. Zij sluiten aan bij de 'rommelige werkelijkheid' van de leefwereld. De professional staat naast het huishouden en is een stabiele, betrouwbare partner die de inwoner waar nodig steunt bij het voeren van regie over het eigen leven. Inwoners, die niet zelf contact zoeken, maar waar anderen zich zorgen over maken, worden proactief benaderd. Dit gebeurt vanuit oprechte interesse en 'bekommernis'. Hierin is de professional vasthoudend en onderneemt meerdere pogingen om in contact te komen met het huishouden. De professional handelt respectvol, is betrokken en transparant. Hulp en ondersteuning komt alleen tot stand met toestemming van de inwoner.

2. Aanvullend werken op de mogelijkheden van de inwoner zelf⁵

Het lokale team helpt de inwoner/ het huishouden bij het realiseren van de eigen oplossingen. Dit is altijd vrijwillig, dus met toestemming en volledige zeggenschap over hun eigen leven. Het is niet de professional die de oplossing voorschrijft, maar deze ondersteunt en samen met de inwoner/het huishouden en hun sociaal netwerk bouwt aan veiligheid. De verschillende perspectieven worden onderzocht en bij elkaar gebracht om tot gezamenlijke doelen te komen, beginnend bij "nu". Hierbij is aandacht voor alle gezinsleden, volwassenen en kinderen, slachtoffer en pleger.

De professional is hierbij een vertrouwde adviseur, maar ook een kritische vriend die professionele kennis en ervaring inbrengt, in verbinding met de formele wereld, waarin niet alles mogelijk is (budget) en ook niet alles maakbaar is. Pijn en ongemak en kwetsbaarheden en/of beperkingen gaan niet over en horen bij het leven.

Ook als het RVT betrokken wordt, blijft de regie bij de inwoner en het lokale team. Er wordt expertise en inzet toegevoegd. Er wordt niet opgeschaald maar toegevoegd. Dat kan ook kennis en expertise vanuit het RVT zijn. Het kan zijn dat daardoor een andere afweging ontstaat waarin nadere voorwaarden gesteld kunnen worden. Hier werken inwoners, hun sociaal netwerk en lokaal team samen aan. Ook dan wordt aangesloten bij het huishouden en hun netwerk en voortgeborduurd op het bestaande plan. Het RVT heeft daarvoor aanvullende (wettelijke) bevoegdheden.

3. Het versterken van de buurt

Werken aan veiligheid betekent in eerste instantie werken aan een veilige omgeving en een stevige basis voor iedereen. Als je goed en veilig kunt wonen, voldoende inkomen hebt, van betekenis kunt zijn, een steunend netwerk hebt, dan is de kans groot dat je voldoende veerkracht hebt om de tegenslagen van het leven op te vangen.

Daarom is de eerste opdracht van de lokale overheid (in de context van bouwen aan veiligheid) het stimuleren van krachtige, bloeiende, veilige buurten en netwerken, ten behoeve van alle inwoners. Het doel is samen te werken aan een inclusieve samenleving, met kansen voor iedereen. Vaak is deze taak belegd bij lokale teams, welzijnsorganisaties en gemeentelijke organisaties.

De betrokken organisaties dragen bij aan een veilige leefomgeving en vertalen ook signalen van individuele huishoudens naar wijkniveau.

Gemeenten brengen samen met inwoners, lokale teams en andere partners in beeld wat veelvoorkomende vraagstukken zijn en welke collectieve oplossingen daarbij passen die met inwoners worden gerealiseerd. Gericht op het zichtbare probleem (bijvoorbeeld 'gedoe op straat' of woonomstandigheden), maar ook op de onderliggende oorzaken. Denk bijvoorbeeld aan armoede of schulden en aan psychische kwetsbaarheid van ouders⁶.

4. Kijken met een brede blik

Kijken met een brede blik betekent dat er niet alleen wordt gedacht in zorgoplossingen, maar ook in andere vormen van dienstverlening, zoals huisvesting of schuldhulpverlening. Het lokale team kijkt naar de samenhang

---

⁵ [Self determination theory](#).

⁶ Zie ook: NJI, [pedagogische basis](#) of Movisie, [participatiewiel](#).

tussen alle facetten van het leven, zoals bestaanszekerheid en het kunnen participeren in de samenleving, zich gesteund en geborgen voelen en voldoende ontwikkel- en ontplooiingskansen hebben.

Het lokale team werkt versterkend aan het netwerk van de inwoner, met daarin de belangrijke anderen. Het hebben van een steunend netwerk is de belangrijkste voorspeller van gezondheid, en een beschermende factor voor huiselijk geweld en kindermishandeling⁷. Bij een onvoldoende steunend netwerk gaat men samen onderzoeken wie er wel beschikbaar kunnen zijn en of er mogelijkheden in de buurt of wijk zijn.

Het lokale team werkt hierbij samen met alle gezinsleden jong en oud (van 0 tot 100+), hun sociaal- en professioneel netwerk. De professional is present en oprecht nieuwsgierig naar de verhalen en perspectieven van alle betrokkenen en het leven van het huishouden. Er is aandacht voor problemen en onderliggende oorzaken, maar zeker ook voor krachten en beschermende factoren⁸.

5. Alert zijn op signalen van onveiligheid en deze bespreekbaar maken

Lokale teams hebben oog voor de ontwikkeling en de veiligheid van kinderen en volwassenen. De professional deelt de eigen waarneming en de gevoelens van verontrusting die dat op kan leveren met hen en benoemt feitelijk wat hij/zij ziet en wat dat met hem/haar doet. En vraagt vervolgens naar het perspectief van de inwoner. Dit is de eerste stap van de meldcode, afhankelijk van de situatie volgen er meer.

Ook wanneer een ander 'onveiligheid' meldt gaat het lokale team, bij voorkeur samen met de melder, proactief naar het huishouden toe en vraagt wat er precies is gebeurd of nog gebeurt. Er wordt zonder oordeel doorgevraagd in concrete woorden en zonder uit te gaan van een conclusie. De professional vraagt naar ieders perspectief en vraagt met empathie door.

Het bespreekbaar maken van signalen van onveiligheid vraagt veel aan professionele moed en competenties, zoals observatie, oordeels- en reflectievermogen. Goede zelfzorg is daarbij een belangrijk aandachtspunt. Het lokale team organiseert intercollegiale steun en reflectie voor medewerkers⁹. Dit vermindert bij professionals ook de angst om fouten te maken.

6. Gezamenlijk bouwen aan veiligheid

In het gezinsplan worden samen met de gezinsleden, het relevante netwerk en eventuele andere professionals de doelen bepaald. Dit geldt ook voor de doelen voor veiligheid. Hier wordt samen aan gewerkt en regelmatig geëvalueerd of ieders inzet nog bijdraagt aan de gezamenlijk geformuleerde gewenste situatie.

Binnen het gezinsplan wordt gewerkt conform de visie gefaseerd samenwerken voor veiligheid, met een brede blik en het gewenste toekomstperspectief.¹⁰ Eerst samenwerken voor directe veiligheid en vervolgens aan stabiele veiligheid en herstel. Alle betrokkenen werken met dezelfde doelen.

Ook aan huishoudens in (ernstig) onveilige situaties, biedt het lokale team ondersteuning, voortbouwend op de relatie en met toestemming van gezinsleden¹¹.

Als de directe veiligheid niet binnen een samen vastgestelde periode gerealiseerd kan worden, wordt op maat consultatie, expertise en advies toegevoegd van netwerkpartners en het RVT, zo lang als nodig is.

Ook dan blijft het lokale team de vaste betrokken, laagdrempelige, beschikbare professional die samen met het huishouden de uitvoering coördineert. Crisissituaties zijn daarop geen uitzondering. Samen wordt gebouwd aan veiligheid, met een brede blik op allerlei mogelijke oplossingen.

7. Het waarborgen van rechtsbescherming

Het lokale team sluit aan bij het hier en nu van datgene wat leeft binnen het huishouden en hun sociaal netwerk. Vasthoudend erbij blijven en tegelijkertijd niet overnemen, maar samen met elkaar, transparant en voorspelbaar werken.

Voor het huishouden is het altijd duidelijk dat het lokale team met toestemming van de gezinsleden ondersteuning biedt en ook bij veiligheidsproblematiek naast het huishouden blijft staan, voor een doorlopende ondersteuning.

---

⁷ Li, F., Godinet, M. T., & Arnsberger, P. (2011). Protective factors among families with children at risk of maltreatment: Follow up to early school years. *Children and Youth Services Review*, 33(1), 139–148.; Haslam, C., Jetten, J., Cruwys, T., Dingle, G., & Haslam, S.A. (2018). *The New Psychology of Health: Unlocking the Social Cure* (1st ed.). Routledge.

⁸ [Beweging Brede Blik | Projecten | voor Jeugd & Gezin \(voordejeugdenhetgezin.nl\)](#).

⁹ Adri van Montfoort, professionele oordeelsvorming in het sociaal domein, 2019.

¹⁰ [Visiedocument gefaseerde samenwerking voor veiligheid](#), 2016.

¹¹ [RVS RSJ, intensieve vrijwillige hulp](#), 2019.

De taak van het lokale team verandert niet wanneer er sprake is van een maatregel. Het lokale team stemt samen met alle betrokkenen af wat wenselijk, minimaal noodzakelijk, realistisch en haalbaar is om te zorgen voor veiligheid van alle gezinsleden.

Het lokale team heeft geen wettelijke bevoegdheden voor dwangmaatregelen, deze zijn belegd bij het RVT. Het werkproces en de samenwerking met netwerkpartners is daarmee overeenstemmend ingericht.

Alle partners communiceren transparant; “zeggen wat ze gaan doen en doen wat ze zeggen”.

Het lokale team biedt inwoners de gelegenheid zich te laten bijstaan door een onafhankelijke clientondersteuner, vertrouwenspersoon en/of juridische bijstand ter bescherming van hun rechten.

8. *Transformeren naar gewenste situatie*

Gemeenten, bestuurders van lokale teams en andere netwerkpartners/organisaties faciliteren dat medewerkers samen reflecteren en evalueren over de grenzen van de eigen organisaties heen. Zodat professionals daadwerkelijk hun houding en gedrag in de basis veranderen tot het gewenste resultaat.

Een scenario waarin inwoners zich gehoord en gesteund in plaats van bedreigd of verwaarloosd voelen, ook als ze in onveilige situaties dingen ondergaan of doen die ‘niet door de beugel kunnen’. Dat ze worden bijgestaan en niet beschuldigd worden en dat ze concrete hulp krijgen op de onderliggende problemen. En waarbij er soms ook wordt ingegrepen door de bevoegde instanties.

Dat vraagt een omslag van ons allen. Samen doen, samen leren, samen het vakmanschap van professionals verder ontwikkelen en vorm geven. Daadwerkelijk samen leren is openheid en interesse tonen voor het perspectief van de ander en de bereidheid hebben om de eigen werkwijze aan te passen op verzoek van de ander.

Samen leren is ook een noodzakelijke voorwaarde voor iedere professional om zich verder te ontwikkelen, om te kunnen blijven omgaan met spannende situaties en het mogen maken van fouten en hiervan samen leren.

Het gaat bovenal om het verduren van werken in onzekerheid. Je weet niet precies wat het goede is, er zijn tegenstrijdige visies op wat het goede is en toch moet je samen optrekken. Dat vraagt een houding van nuchterheid en bescheidenheid en een grote bereidheid het eigen standpunt en visie te relativieren, in spannende omstandigheden.

Dit veranderproces vraagt om:

- Nieuwe professionele identiteit ontwikkelen:
  - o ‘doorgroenden’ wat dat nieuwe dan is, voor jezelf, voor de ander, voor ‘samen’ (inwoners, wijken, professionals, bestuur & beleid).
  - o durven en kunnen loslaten van oud gedrag en reflexen (denk aan: in beheerskramp schieten, risicogestuurd werken).
  - o het verdragen en vertragen en accepteren dat we het niet altijd meteen weten of dat het niet meteen beter wordt. Het gaat over ruimte en vertrouwen.
- Een goede opdracht en stevige positie van een lokaal team (geeft urgentie en mandaat) plus de bijbehorende randvoorwaarden (zoals o.a. voldoende inzet van personeel).
- Om als lokale teams erbij te kunnen blijven en mee te kunnen lopen met het huishouden, vraagt een stevige positionering in het sociaal domein, waarbij het team vanuit de coördinerende ‘spin in het web’ rol, ook de positie heeft om anderen aan te spreken op hun verantwoordelijkheid.

Congruente systeemcondities en bevoegdheden

Om aan de eigenstandige opdracht en de maatschappelijke opgaven te kunnen werken, hebben lokale teams passende condities en bevoegdheden nodig. Zeven jaar praktijkervaring laat zien dat deze *systeemcondities* in vijf punten te onderscheiden zijn:

- *Gedeelde visie*

Gemeenten investeren in partners om te werken vanuit een gedeeld gedachtegoed van de transformatie: eerder, dichtbij, integraal en op maat, vanuit wederzijds en wederkerig vertrouwen.

- *Daarbij passende inrichtingskeuze*

Gemeenten faciliteren lokale teams in de opdracht om bovenstaande punten uit te kunnen voeren. Gemeenten en rijk zorgen ervoor dat wijkteams en specialisten kunnen samen werken. Inzet specialistische zorg gebeurt ook in de leefwereld en aanvullend op het wijkteam.

- *Verantwoording*

Gemeenten stimuleren alle partijen om te laten zien hoe ze samen in het netwerk een bijdrage leveren op de beleidsdoelstellingen.

- *Financiering*

Financiering doet recht aan het leveren van maatwerk én aan de noodzaak om van curatief naar preventief te werken.

Taakgerichte bekostiging en lump sum financiering is dus een voorwaarde voor lokale teams en aanvullende zorg. Dit doet ook recht aan de administratieve lastenvermindering die noodzakelijk is.

- *Leren*

Wijkteams, specialistische hulp en gemeenten zorgen samen voor betekenisvolle informatie. Zowel cijfermatig en narratief wordt gezocht op inzicht t.a.v. de doelstellingen en wordt er geleerd t.a.v. de impact op de opgaven.

Daarnaast vraagt het realiseren van deze opdracht een aantal *bevoegdheden* voor de lokale teams. Deze hangen, zoals eerder omschreven, nauw samen met de bevoegdheden van de RVT's. Zodra deze duidelijk zijn, kunnen de bevoegdheden van de lokale teams verder uitgewerkt worden. Vanuit de huidige kennis denken we aan de volgende bevoegdheden:

- Bieden van vrij toegankelijke hulp en ondersteuning (o.a. Jeugdwet, Wet maatschappelijke ondersteuning, schulddienstverlening) én gemandateerd om gespecialiseerde hulp bij te kunnen schalen;
- In kunnen schakelen van RVT en de bij dit gremium belegde taken;
- Gevraagd en ongevraagd advies geven aan de gemeentelijke opdrachtgever vanuit co-creatie.